

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasja number	5-24-5
Määruse kuupäev	6. mai 2024
Kohtukoosseis	Eesistuja Villu Kõve, liikmed Julia Laffranque, Juhan Sarv, Nele Siitam ja Margit Vutt
Kohtuasi	Erakond Eestimaa Rohelised kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni 29. aprilli 2024. a otsuse nr 102 peale
Menetlusosalised	Erakond Eestimaa Rohelised Vabariigi Valimiskomisjon
Asja läbivaatamise viis	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Uuendada kohtuasjas menetlus Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 29 lõike 5 põhiseadusele vastavuse hindamiseks.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

- Erakond Eestimaa Rohelised (edaspidi ka kaebaja) esitas riigi valimisteestusele 20. aprillil 2024 kandideerimisdokumendid 9. juunil 2024 toimuvatel Euroopa Parlamendi valimistel kandideerimiseks, sh üheksa kandidaadi kandideerimisavaldused ja üheksa kandidaadiga nimekirja. Esitatud nimekirja järgi olid kandidaatideks Evelyn Sepp, Rasmus Lahtvee, Alina Lerner-Vilu, Olev-Andres Tinn, Riin Ehin, Kaia Konsap, Liina Freivald, Tuula Raidna ja Marko Kaasik.
- Vabariigi Valimiskomisjon registreeris 29. aprilli 2024 otsusega nr 103 „Kandidaatide registreerimine Euroopa Parlamendi valimisteks“ Erakonna Eestimaa Rohelised kandidaadid E. Sepa ja R. Lahtvee.
- Vabariigi Valimiskomisjon jättis 29. aprilli 2024. a otsusega nr 102 „Kandidaadi registreerimata jätmine“ (otsus nr 102) kandidaatidena registreerimata Erakond Eestimaa Rohelised kandidaadid A. Lerner-Vilu, O.-A. Tinni, R. Ehini, K. Konsapi, L. Freivaldi, T. Raidna ja M. Kaasiku.
- Kandidaatide registreerimata jätmise põhjendusena oli otsuses märgitud, et Erakond Eestimaa Rohelised ei ole esitanud riigi valimisteestusele otsuses nr 102 nimetatud kandidaatide eest kautsjoni tasumist tõendava maksekorralduse koopiat. Euroopa Parlamendi valimise seaduse (EPVS) § 29 lõike 5 kohaselt kannab erakond või üksikkandidaat enne kandidaatide registreerimiseks esitamist Rahandusministeeriumi arveldusarvele kautsjonina summa, mille suurus on Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga viis alammäära iga registreerimiseks esitatud isiku kohta. Kautsjoni

tasumist tõendava maksekorralduse koopia puudumine riigi valimisteenistusele kandidaadi registreerimiseks esitatavate dokumentide hulgast on EPVS § 31 lõike 3 punkti 2 kohaselt kandidaadi registreerimata jätmise aluseks ja seadus ei näe ette kandidaadi kautsjoni tasumisest vabastamise võimalust. Kautsjoni tasumiseks ettenähtud Rahandusministeeriumi arveldusarvele kautsjonit laekunud ei ole ja puuduvad ka muud andmed, et Erakond Eestimaa Rohelised oleks kautsjoni eelnimetatud kandidaatide eest tasunud. Kuivõrd Erakonnal Eestimaa Rohelised on kautsjon nimetatud kandidaatide eest tasumata, siis ei ole täidetud eeldused nende kandidaatide registreerimiseks Euroopa Parlamendi valimistel.

5. Erakond Eestimaa Rohelised esitas 2. mail 2024 Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu Riigikohtule kaebuse Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse nr 102 peale. Vabariigi Valimiskomisjon saatis 3. mail 2024 Erakonna Eestimaa Rohelised kaebuse ja asjasse puutuvad materjalid Riigikohtule edasi.

KAEBAJA SEISUKOHT RIIGIKOHTUS

6. Kaebaja palub tunnistada EPVS § 29 lõike 5 põhiseadusega vastuolus olevaks, tühistada Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse nr 102 ja kohustada Vabariigi Valimiskomisjoni kandma kõik kaebaja esitatud kandidaadid Euroopa Parlamendi valimistel kandidaatide nimekirja.

7. EPVS § 29 lõikes 5 sätestatud kautsjoni nõue seaduses sätestatud suuruses riivab ebaproportsionaalselt kandidaatide passiivset valimispõhiõigust.

8. Kautsjoni eesmärk on vältida kandidaatide kergekäelist ülesseadmist ja aidata kaasa valitava organi representatiivsusele.

9. Euroopa Parlamendi valimiste kautsjoni suuruseks on viis kuupalga alammäära ehk käesoleval ajal 4100 eurot iga kandidaadi kohta. Sedavõrd suur summa välistab nende ühiskonnagruppide kandideerimise, mille liikmed pole orienteeritud rahalisele kasumile, vaid näiteks keskkonna ja taaskasutatavate lahenduste väärtustamisele, nagu kaebaja puhul. Kaebaja näol on tegemist toimiva erakonnaga, mis seisab tõsiseltvõetavate poliitiliste ideede eest, kuid sellise suurusega kautsjon tõrjub teda kandideerimast ega ole sobiv vahend valimiste representatiivsuse tagamiseks.

10. Piirang ei ole vajalik, sest kandidaadi kergekäelise esitamise vältimiseks on võimalik leida muid tõhusaid lahendusi, mis piiravad kandideerimisõigust vähem – teatud tingimustel kautsjonist vabastamine või selle asendamine haridusnõuetega, selge kandideerimisprogrammi või toetusallkirjade esitamise kohustusega ja muud sarnased nõuded.

11. Kaebuse esitamise ajal moodustab vaidlusalune kautsjon 215% Eesti keskmisest brutokuupalgast ja on 3,17 korda suurem mediaankuupalgast. Sellise suurusega kautsjon ei ole mõõdukas ja on selgelt ülemäärane. Samuti on Euroopa Parlamendi valimiste kautsjonist tulenev kandideerimisõiguse riive oluliselt intensiivsem kui Riigikogu valimiste kautsjonist tulenev riive, sest Euroopa Parlamendi valimiste kautsjoni suurus on oluliselt kõrgem ning valimiskünnise taha jäänud erakondadele ei ole ette nähtud riigieelarvelisi eraldisi, nagu seda on Riigikogu valimiste puhul.

12. Kautsjon annab eelise tuntud erakondadele, sest nende puhul pole kahtluse all valimiskünnise ületamine ja kautsjoni tagasisaamine EPVS § 77 alusel. Kautsjoni suuruse otsustavad seega erakonnad, kes kautsjoni faktiliselt tasuma ei pea, sest tasutud kautsjon tagastatakse. Need erakonnad on motiveeritud kehtestama võimalikult suurt kautsjoni, et potentsiaalseid konkurente valimistelt eemale tõrjuda.

13. Kautsjoni ebaproportsionaalsust näitab võrdlus teiste Euroopa Liidu riikide kautsjonitega, mis on Eestis rakendatavast oluliselt väiksemad. See toob kaasa Eesti poliitiliste erakondade ja kandidaatide ebavõrdse kohtlemise Euroopa Parlamendi valimistel, võrreldes teiste Euroopa Liidu riikide poliitiliste erakondadega. Kuna piirang on sedavõrd intensiivne, rikub see ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklist 39 tulenevat Eesti kodanike ja teiste Euroopa Liidu kodanike õigust Euroopa Parlamendi valimistel kandideerida.

14. Kokkuvõttes on EPVS § 29 lõige 5 ning EPVS-is sätestatud kandidaatide registreerimise kord põhiseadusega vastuolus, sest ei võimalda kandidaati kautsjoni tasumisest vabastada ega näe kautsjoni tasumise asemel ette muid alternatiivseid võimalusi kandidaatide registreerimiseks. Tegu on varandusliku tsensusega, mis on oluliseks takistuseks valimistel osalemisel.

VABARIIGI VALIMISKOMISJONI SEISUKOHT

15. Vabariigi Valimiskomisjon jääb otsuses nr 102 väljendatud seisukohtade juurde, vaidleb kaebusele vastu ja palub jätta selle rahuldamata.

KOLLEGIUMI SEISUKOHT

16. Käesolevas asjas on kaebaja vaidlustanud EPVS § 29 lõikes 5 sätestatud kautsjoni suuruse Euroopa Parlamendi valimistel. Nimetatud säte näeb ette, et erakond või üksikkandidaat kannab enne kandidaatide registreerimiseks esitamist Rahandusministeeriumi arveldusarvele kautsjonina summa, mille suurus on Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga viis alammäära iga registreerimiseks esitatud isiku kohta.

17. Kolleegium uuendab vastavalt põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 45 lõikele 1 kohtuasjas menetluse EPVS § 29 lõike 5 põhiseaduspärasuse kontrollimiseks. Samuti võib olla vaja kontrollida sätte kooskõla Euroopa Liidu õigusega.

18. Kolleegium kaasab menetlusse menetlusosalistena Riigikogu, õiguskantsleri, justiitsministri ja Vabariigi Valitsust esindava ministri (PSJKS § 10 lõige 1) ning arvamuse andjana Vabariigi Valimiskomisjoni, lahendades pärast menetluse uuendamist nii põhiseaduslikkuse küsimuse kui ka Erakond Eestimaa Rohelised kaebuse (PSJKS § 45 lõige 3).

(allkirjastatud digitaalselt)